

O'simliklar va hayvonlarning fasllar o'zgarishiga qanday moslashishini o'ylab ko'ring va esga oling.

1. O'simliklar bahor va yoz fasllarida

Bahorda kunlar uzayadi, quyosh Yerni ko'proq isita boshlaydi. Qorlar erib, yer erigan qor suvlari bilan to'yinadi. Nam yerlarda urug'lar unib chiqib boshlaydi. Ko'p yillik daraxtlar barg yozadi va kurtaklar hosil qilib, gullay boshlaydi.

Yozga kelib barcha o'simliklar faol o'sadi va o'ziga kerakli oziq moddalarni to'play boshlaydi. Bunga iliq ob-havo va uzoq quyoshli kunlar yordam beradi. Yoz kunlarida daraxtlar, o'tlar va butalar nafaqat o'sishi, kuch to'plashi, balki o'zidan nasl qoldirish uchun urug'lar hosil qilishlari kerak. Bu, ayniqsa, bir va ikki yillik o'simliklar uchun juda muhim.

1-topshiriq.

Ushbu daraxtlar qanday tartibda gullashini bilib oling va yozing.

2. O'simliklar kuz va qish fasllarida

Kuz barcha o'simliklar uchun qishga tayyorgarlik davri hisoblanadi. Quyoshli kunlar tobora kamayib, harorat pasaya boshlaydi. Hosil olish uchun ekilgan ukrop, no'xat, gulkaram, zig'ir kabi bir yillik madaniy o'simliklar kuz faslining oxiriga kelib pishib yetiladi va hosili yig'ib olinadi. Yovvoyi o'simliklar esa pishib yetilgach, poyasi quriydi va urug'lari yerga to'kiladi. Bu urug'lar kelgusi yilgacha tuproqda qishlash uchun qoladi.

Sovuq mavsumda omon qolish uchun o'simliklar o'zlarini sovuqdan himoya qilishlari kerak. Kuzda sarg'aygan daraxtlarning barglari qish boshlangunga qadar batamom to'kiladi. To'kilgan barglardan hosil bo'lgan qoplam yerni muzlashdan himoya qiladi. Bundan tashqari, ko'plab daraxtlarning shoxlarida qatronli mumsimon moddalar, tukli qoplama, terisimon tangachali himoya vositalari paydo bo'ladi. Barglari to'kilgan o'simliklar qishki uyquga ketadi.

Yoqqan qor ham uyqudagi o'simliklarni o'ziga xos tarzda sovuqdan himoya qilish uchun xizmat qiladi. Yumshoq qor qatlami ostida yotgan havo novdalar va ildizlarning muzlab qolishiga yo'l qo'ymaydi.

2-topshiriq.

Mevalar nomini yozing. Ulardan qaysilari daraxtlarda, qaysilari butalarda va qaysilari yerda o'sishini ko'rsating.

3. Hayvonlar bahor va yoz fasllarida

Barcha hayvonlar uchun bahor kelishi bilan faol hayot davri boshlanadi. Ayniqsa, bu davr cho'l hayvonlarida yaqqol seziladi. Bahorda cho'l gulli gilam bilan qoplanadi va bu davr qisqa muddat – taxminan 2 oy davom etadi.

Bahor kelishi bilan toshbaqalar barra maysalarni yeyish uchun qish uyqusidan uyg'onadilar. Jazirama issiq boshlanishi bilan esa ular keyingi bahorgacha yana uyquga ketadilar. Shuningdek, ko'pgina kemiruvchilar ham yozni uyqu bilan o'tkazadilar. Ammo bahor va yozda yumronqoziq, tovushqon va ko'rsichqonlar yer ostidagi chuqur inlarida urug'lar va o'simliklarning poyalaridan zaxira to'playdilar.

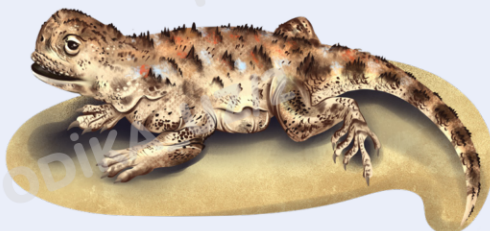
O'zbekistonga issiq o'lkalardan ko'chmanchi qushlar uchib keladi. Ular daryolar yaqinida, vohalarda yoki suv, ozuqa mavjud bo'lgan tog'larda joylashadilar. Qushlar uya qurib, polaponlarini chiqara boshlaydilar.

Yirik sutemizuvchilar ham bahorda bolalaydilar. Endi ular o'lja izlashlari uchun ko'p vaqt sarflashlariga to'g'ri keladi.

Cho'l jonivorlari

**Cho'l
toshbaqasi**

**To'garakbosh
kaltakesak**

Yumronqoziq

3-topshiriq.

O'zbekistonda yashaydigan hayvonlar nomini yozing.

O'zbekiston hududida qanday qushlar yashaydi? Bahor kelishi bilan o'lkamizga qanday qushlar uchib keladi?

4. Jonivorlar kuz va qish fasllarida

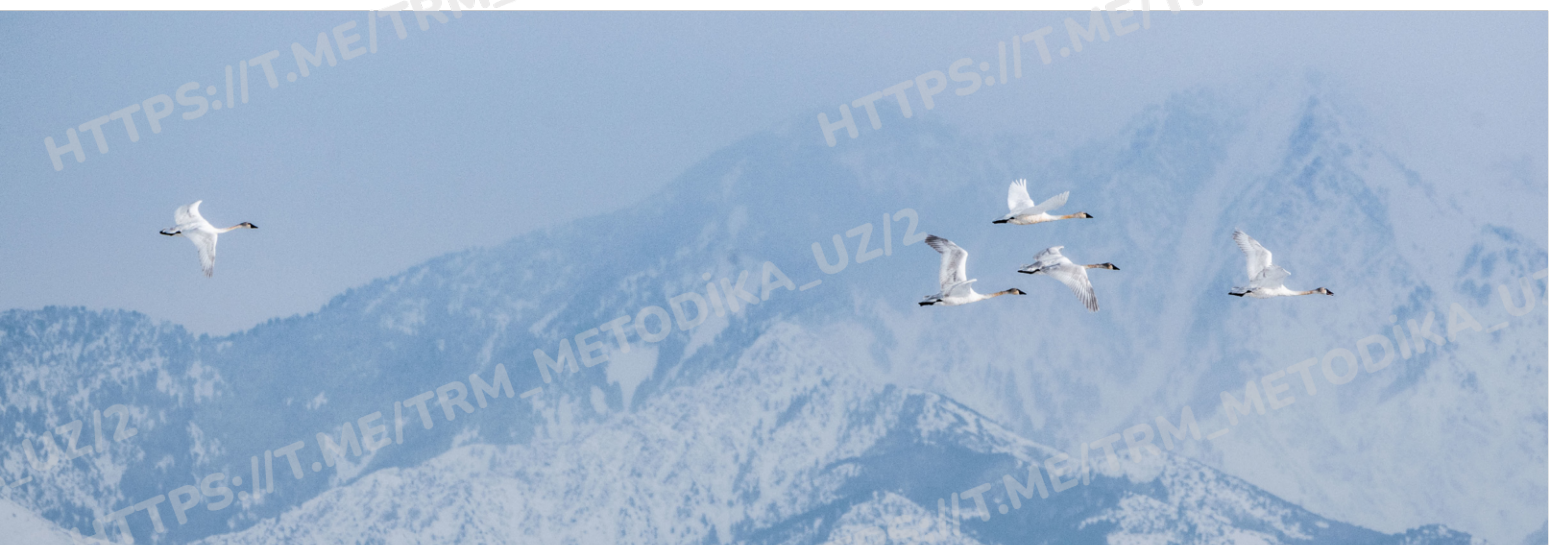
Sovuq mavsumning boshlanishiga birinchi bo'lib hasharotlar tayyorlanadi. Ular kovaklardan boshpana izlaydilar, to'kilgan barglar ostiga joylashadilar yoki daraxt po'stlog'i ostiga yashirinadilar. Qurtlar qishda g'umbakka aylanadi va bahor kelishi bilan ular g'umbakdan chiroyli kapalak ko'rinishida uchib chiqadilar.

Qurbaqalar suv hovuzlarining tubiga, toshbaqalar, ilonlar va kaltakesaklar esa daraxt ildizlari ostiga yoki kemiruvchilarning bo'sh inlariga yashirinadilar. Amfibiyalar va sudralib yuruvchilar qishda uyquga ketadi.

Havo soviy boshlashi bilan ko'plab qushlar gala bo'lib, janubga uchib ketadi. Qaldirg'och, zarg'aldoq, laylak, o'rdak, g'oz va oqqushlar issiq o'lkalarga uchib ketadilar.

Oqqushlar, odatda, suv havzalari yaqinida juda sovuq bo'lgunga qadar uzoq vaqt yashab, oxirgi bo'lib uchib ketadilar. Shimoliy hududlardan o'lkamizda qishlash uchun qora qarg'a, ola qarg'a va zag'chalar uchib keladi.

Quyong, olmaxon kabi ba'zi sutemizuvchilarning terilari qishga mos qalin jun bilan qoplanadi.

Odamlar hayotida fasllar bilan bog'liq qanday o'zgarishlar yuz beradi?